TEISINGUMO TEISMO (ketvirtoji kolegija) SPRENDIMAS

2011 m. rugsėjo 8 d.*

Sujungtose bylose C-89/10 ir C-96/10

dėl *Rechtbank van eerste aanleg te Brussel* (Belgija) 2010 m. sausio 12 d. ir 29 d. sprendimais, kuriuos Teisingumo Teismas gavo atitinkamai 2010 m. vasario 22 d. ir 17 d., pateiktų prašymų priimti prejudicinį sprendimą bylose

Q-Beef NV (C-89/10)

prieš

Belgische Staat

ir

Frans Bosschaert (C-96/10)

prieš

Belgische Staat,

* Proceso kalba: olandų.

Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV,

Slachthuizen Goossens NV

TEISINGUMO TEISMAS (ketvirtoji kolegija),

kurį sudaro kolegijos pirmininkas J.-C. Bonichot, teisėjai L. Bay Larsen, C. Toader (pranešėja), A. Prechal ir E. Jarašiūnas,

generalinis advokatas N. Jääskinen,
posėdžio sekretorė C. Strömholm, administratorė,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį ir įvykus 2011 m. vasario 3 d. posėdžiui,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

— *Q-Beef NV* ir F. Bosschaert, atstovaujamų *advocaat* J. Arnauts-Smeets,

— *Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV* ir *Slachthuizen Goossens NV*, atstovaujamų *advocaten* A. D'Halluin ir F. van Remoortel,

— Belgijos vyriausybės, atstovaujamos J.-C. Halleux, padedamo *advocaten* Y. Vastersavendts ir E. Jacubowitz,

— Europos Komisijos, atstovaujamos S. Thomas ir H. van Vliet,

susipažinęs su 2011 m. gegužės 26 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

1 Prašymai priimti prejudicinį sprendimą susiję su Belgijos Karalystės vidaus teisėje numatyto specialaus penkerių metų senaties termino suderinamumu su Sąjungos teisėje įtvirtintais lygiavertiškumo ir veiksmingumo principais bei su šio termino pradžios nustatymu.

2 Šie prašymai buvo pateikti nagrinėjant ginčą, kilusį, pirma, tarp *Q–Beef NV* (toliau – *Q-Beef*) ir Belgijos valstybės (C-89/10) bei, antra, tarp F. Bosschaert ir Belgijos valstybės, *Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV* bei *Slachthuizen Goossens NV* (toliau – *Goossens* bendrovės) (C-96/10) dėl galimybės taikyti penkerių metų senaties terminą ieškiniams, pareikštiems prieš Belgijos valstybę siekiant susigrąžinti įmokas, sumokėtas Gyvūnų sveikatos ir gamybos fondui (toliau – Fondas).

Teisinis pagrindas

Su Fondu susiję nacionalinės teisės aktai

1987 m. teisės aktai

3 1987 m. kovo 24 d. Įstatyme dėl gyvūnų sveikatos (*Moniteur belge*, 1987 m. balandžio 17 d., p. 5788; toliau – 1987 m. įstatymas) buvo įtvirtinta paslaugų, susijusių su kova su gyvūnų ligomis ir gyvūnų bei gyvūninės kilmės produktų higienos, sveikatos ir kokybės gerinimu, finansavimo tvarka (toliau – 1987 m. tvarka). Remiantis šio įstatymo 2 straipsniu, šio įstatymo tikslas – „kovoti su gyvūnų ligomis siekiant gerinti visuomenės sveikatą ir gyvūnų laikytojų ekonominę gerovę".

4 1987 m. įstatymo 32 straipsnio 2 dalyje numatyta:

„Prie Žemės ūkio ministerijos įkuriamas (Fondas) <...>. Fondo tikslas yra prisidėti prie kompensacijų, subsidijų ir kitų išmokų finansavimo, kovojant su gyvūnų ligomis ir gerinant gyvūnų bei gyvūninės kilmės produktų higieną, sveikatą ir kokybę. Fondas lėšas gauna iš:

1) fizinių arba juridinių asmenų, kurie augina gyvūnus arba gamina gyvūninės kilmės produktus, juos perdirba, perveža, apdoroja, parduoda arba jais prekiauja, privalomų įmokų;

<...>

Jei privalomos įmokos nustatomos asmenims, kurie augina gyvūnus arba gamina gyvūninės kilmės produktus, juos perdirba, perveža, apdoroja, parduoda arba jais prekiauja, tai kiekviename pardavimo etape šios įmokos yra perkeliamos iki gamintojo lygmens."

5 1987 m. įstatymu Karaliui buvo suteikta teisė dekretu nustatyti šių privalomų įmokų dydį ir jų mokėjimo taisykles. 1987 m. gruodžio 11 d. Karaliaus dekretu dėl privalomų įmokų į Gyvūnų sveikatos ir gamybos fondą (*Moniteur belge*, 1987 m. gruodžio 23 d., p. 19317; toliau – 1987 m. dekretas) nuo 1988 m. sausio 1 d. skerdykloms ir eksportuotojams buvo nustatyta privaloma įmoka už paskerstą ar eksportuotą galviją, veršį ar kiaulę. Skerdykloms ir eksportuotojams nustatytos privalomos įmokos turėjo būti jų perkeliamos gyvūnų tiekėjui, kuris šias įmokas tam tikrais atvejais perkeldavo nuo pardavėjo iki gamintojo lygmens. Vėliau 1987 m. įstatymas ir dekretas buvo kelis kartus iš dalies pakeisti. Nė apie vieną iš šių aktų Komisijai nebuvo pranešta remiantis EEB sutarties 93 straipsnio 3 dalimi (vėliau – EB sutarties 93 straipsnio 3 dalis, kuri savo ruožtu vėliau buvo pakeista į EB 88 straipsnio 3 dalį).

1998 m. įstatymas

6 Priėmus 1991 m. gegužės 7 d. Komisijos sprendimą 91/538/EEB dėl Belgijos gyvūnų sveikatos ir gamybos fondo (OL L 294, p. 43), kuriuo 1987 m. tvarka buvo pripažinta nesuderinama su bendrąja rinka, ir remiantis 1998 m. kovo 23 d. Įstatymu dėl Gyvūnų sveikatos ir gyvūnų bei gyvūninės kilmės produktų kokybės biudžetinio fondo įsteigimo (*Moniteur belge*, 1998 m. balandžio 30 d., p. 13469; toliau – 1998 m. įstatymas), ši tvarka buvo panaikinta ir pakeista nauja tvarka (toliau – 1998 m. tvarka), numatančia naują privalomų įmokų sistemą, taikomą atgaline data nuo 1988 m. sausio 1 d., taip pat naują fondą – Gyvūnų sveikatos ir gyvūnų bei gyvūninės kilmės produktų kokybės biudžetinį fondą (toliau kartu su 1987 m. tvarkoje numatytu fondu – fondai).

1998 m. tvarka iš esmės skiriasi nuo 1987 m. tvarkos tuo, kad joje nenumatytos įmokos už importuotus gyvūnus ir kad įmokos už eksportuotus gyvūnus neberenkamos nuo 1997 m. sausio 1 d.

7 1998 m. įstatymo 5 straipsnyje numatyta, kad fondai lėšas, be kita ko, gauna iš fiziniams arba juridiniams asmenims, kurie augina gyvulius arba gamina gyvūninės kilmės produktus, juos perdirba, perveža, apdoroja, parduoda arba jais prekiauja, Karaliaus nustatytų įmokų.

8 1998 m. įstatymo 14 straipsniu nustatomos įmokos skerdykloms ir eksportuotojams. Šių įmokų dydžiai skiriasi, nelygu laikotarpis, už kurį jos turi būti mokamos. Pagal šį straipsnį:

„Skerdyklos ir eksportuotojai moka šias privalomas įmokas fondams:

<…>.

Šios privalomos įmokos perkeliamos gamintojui.

Privalomos įmokos mokamos tik už nacionalinėje teritorijoje išaugintus gyvūnus. Jos nemokamos už importuotus gyvūnus. Nuo 1997 m. sausio 1 d. jų nebereikia mokėti už eksportuotus gyvūnus.

Privalomos įmokos už importuotus gyvūnus, kurios nuo 1988 m. sausio 1 d. buvo mokamos pagal (1987 m. dekretą), iš dalies pakeistą 1989 m. balandžio 8 d., 1990 m. lapkričio 23 d., 1993 m. balandžio 19 d., 1995 m. gegužės 15 d., 1996 m. vasario 25 d. ir

1997 m. kovo 13 d. Karaliaus dekretais, grąžinamos kreditoriams, kurie įrodo, kad jų sumokėtos privalomos įmokos susijusios su importuotais gyvūnais, kad jie šių privalomų įmokų neperkėlė gamintojams arba kad perkėlimas buvo panaikintas, ir kad jie sumokėjo visas privalomas įmokas už nacionalinėje teritorijoje išaugintus gyvūnus, įskaitant eksportuotus paskerstus gyvūnus ir eksportuotus veislinius bei naminius gyvūnus."

9 1998 m. įstatymo 15 ir 16 straipsniais nustatytos įmokos atsakingiems kiaulių ūkių bei pieninių asmenims ir leidimus parduoti pieno produktus turintiems asmenims.

10 1998 m. įstatymo 17 straipsnio antroje pastraipoje numatyta, kad reikalavimai, susiję su pagal 1987 m. tvarką sumokėtomis įmokomis, įskaitomi į pagal 1998 m. tvarką mokėtinas įmokas.

Nacionalinės teisės aktai dėl nepagrįstai gautos sumos grąžinimo ir senaties

11 Civilinio kodekso 1376 straipsnis suformuluotas taip:

„Tas, kas per klaidą ar sąmoningai gauna tai, kas jam nepriklauso, privalo grąžinti tam, iš ko tai neteisėtai gavo."

12 Civilinio kodekso, iš dalies pakeisto 1998 m. birželio 10 d. įstatymu, įsigaliojusiu 1998 m. liepos 27 d., 2262bis straipsnio 1 dalies pirmoje pastraipoje numatyta:

„Asmeninių ieškinių senaties terminas yra dešimt metų."

13 Civilinio kodekso 2244 straipsnio, apibrėžiančio pagrindines senaties nutraukimo priežastis, pirmoje ir antroje pastraipose numatyta:

„Senaties termino nutraukimo pagrindas yra asmeniui, kuriam norima panaikinti senaties terminą, įteiktas šaukimas į teismą, įsakymas arba areštas.

Šaukimo į teismą atveju senaties terminas nutraukiamas iki galutinio sprendimo paskelbimo“.

14 1991 m. liepos 17 d. Konsoliduoto įstatymo dėl valstybės finansų administravimo (*Moniteur belge*, 1991 m. rugpjūčio 21 d., p. 17960; toliau – Konsoliduotas įstatymas dėl finansų administravimo) 100 straipsnio 1 punkte numatyta:

„Senaties terminas sueina ir yra nuolatos taikomas valstybei, nepažeidžiant taisyklių, kylančių iš įstatymų, kitų teisės aktų ar susitartų nuostatų, apribojimų:

1) reikalavimams, kurie pagal įstatymų ar kitų teisės aktų nuostatas nebuvo pateikti per penkerių metų laikotarpį, skaičiuojamą nuo tų biudžetinių metų, kuriais jie atsirado, sausio 1 d.;

<...>“

15 Konsoliduoto įstatymo dėl finansų administravimo 101 straipsnyje numatyta:

„<...> Pareiškus teisme ieškinį, senaties terminas sustabdomas iki galutinio sprendimo paskelbimo“.

16 Kalbant apie ieškinių dėl garantijos senaties terminą, Civilinio kodekso 2257 straipsnyje numatyta:

„Senaties terminas neskaičiuojamas:

<…>

ieškiniams dėl garantijos, kol bus atmesti reikalavimai;

<…>“

Procedūra Komisijoje

17 Remdamasi Sutarties 93 straipsnyje numatyta procedūra, Komisija savo Sprendime 91/538 konstatavo, kad 1987 m. tvarka nesuderinama su bendrąja rinka, kaip tai suprantama pagal EEB sutarties 92 straipsnį (vėliau – EB 92 straipsnis, kuris vėliau po pakeitimo tapo EB 87 straipsniu), ir todėl nebegali toliau būti įgyvendinama, jeigu šios privalomos įmokos skerdimo etape taikomos ir gyvūnams bei produktams iš kitų valstybių narių.

18 1995 m. gruodžio 7 d. ir 1996 m. gegužės 20 d. laiškais Belgijos Karalystė, remdamasi Sutarties 93 straipsnio 3 dalimi, pranešė apie teisės aktų leidybos priemonių projektą, kuriuo siekiama panaikinti 1987 m. tvarką ir pakeisti ją nauja.

19 Šiame įstatymo projekte, kuris tapo 1998 m. įstatymu, be kita ko, buvo numatytas apmokestinimo mokesčiu už importuotus gyvūnus problemos, dėl kurios Komisija savo Sprendime 91/538 pripažino 1987 m. tvarką nesuderinama su bendrąja rinka, sprendimas.

20 Šis įstatymo projektas 1996 m. liepos 30 d. Komisijos sprendimu dėl valstybės pagalbos patvirtinimo pagal EB sutarties (87) ir (88) straipsnius (OL C 1, 1997, p. 2) buvo pripažintas suderinamu su bendrąja rinka.

Pagrindinės bylos ir prejudiciniai klausimai

Byla C-89/10

21 *Q-Beef* yra Belgijos įmonė, kuri verčiasi gyvūnų prekyba ir, be kita ko, eksportuoja gyvūnus. Už šį eksportą ji Belgijos valstybei mokėjo įvairias įmokas pagal fondams taikomą tvarką. Ji tvirtina, kad taip nuo 1993 m. sausio mėn. iki 1998 m. balandžio mėn. ji pervedė 137 164 eurų dydžio sumą, kurią dabar prašo Belgijos valstybės grąžinti.

22 Po 2003 m. spalio 21 d. Sprendimo *van Calster ir kt.* (C-261/01 ir C-262/01, Rink. p. I-12249), kuriame buvo nustatyta, kad 1998 m. įstatymas negali būti taikomas atgaline data laikotarpiu iki priimant sprendimą, kuriuo Komisija pripažino įstatymo projektą, kurio pagrindu buvo priimtas šis įstatymas, suderinamu su bendrąja rinka, *Q-Beef* 2007 m. balandžio 2 d. pateikė *Rechtbank van eerste aanleg te Brussel* prieš Belgijos valstybę nukreiptą ieškinį dėl nagrinėjamų įmokų grąžinimo.

23 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, remiantis Konsoliduoto įstatymo dėl finansų administravimo 100 straipsnio 1 punktu, penkerių metų senaties terminas *Q-Beef* reikalavimų Belgijos valstybei atveju prasidėjo biudžetinių metų, per kuriuos jis atsirado, šiuo atveju – 1998 m. įstatymo įsigaliojimo metų, t. y. 1998 m. sausio 1 d., dėl šiuo teisės aktu nustatyto skolų, mokėtinų pagal naują sistemą ir sumokėtų taikant 1987 m. tvarką, kompensavimo, o pasibaigė 2002 m. gruodžio 31 d. vidurnaktį. Kadangi ieškinys Belgijos valstybei buvo pareikštas 2007 m. balandžio 2 d., pagal Belgijos teisės aktus *Q-Beef* reikalavimui prieš Belgijos valstybę yra suėjusi senatis. Šis teismas mano, kad – priešingai nei tvirtino *Q-Beef* – minėtas Sprendimas *van Calster ir kt.* nacionalinės teisės aktų atžvilgiu tėra deklaratyvaus pobūdžio ir neturi įtakos senaties termino skaičiavimui.

24 Esant šioms sąlygoms *Rechtbank van eerste aanleg te Brussel* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

„1. Ar Bendrijos teisė draudžia nacionaliniam teismui penkerių metų senaties terminą, kuris vidaus teisės sistemoje yra numatytas reikalavimams valstybės atžvilgiu, taikyti reikalavimams dėl rinkliavų grąžinimo, kurios valstybei narei buvo sumokėtos pagal mišrią pagalbos ir rinkliavų sistemą, ne tik iš dalies neteisėtą, bet ir iš dalies nesuderinamą su Bendrijos teise, ir kurios buvo sumokėtos prieš įsigaliojant naujai pagalbos ir privalomų įmokų sistemai, pakeičiančiai pirmąją sistemą ir galutiniu Komisijos sprendimu pripažintai suderinama su Bendrijos teise, išskyrus tiek, kiek šios įmokos atgaline data nustatomos prieš atitinkamo sprendimo priėmimą esančiam laikotarpiui?

2. Ar Bendrijos teisė draudžia valstybei narei remtis jai ypač palankiais nacionaliniais senaties terminais, palyginti su bendraisiais nacionalinės teisės aktais, ginantis privataus asmens prieš ją inicijuotoje byloje, siekiant apginti EB sutartyje įtvirtintas privataus asmens teises tokiu atveju, kaip antai nurodytasis nacionalinio

teismo, kai dėl šių ypač palankių nacionalinių senaties terminų reikalavimas grąžinti rinkliavas, sumokėtas pagal ne tik iš dalies neteisėtą, bet ir iš dalies nesuderinamą su Bendrijos teise mišrią pagalbos ir rinkliavų sistemą, tampa neįmanomas, nors Europos Bendrijų Teisingumo Teismas nesuderinamumą su Bendrijos teise pripažino tik pasibaigus šiems ypač palankiems senaties terminams, net jei neteisėtumas egzistavo jau prieš tai?“

Byla C-96/10

25 F. Bosschaert yra ūkininkas, kuris per laikotarpį nuo 1989 m. iki 1996 m. pervedė *Goossens* bendrovėms fondams skirtas įmokas už savo vardu paskerstus gyvūnus. Įmokas jis mokėjo *Vleesgroothandel Georges Goossens en Zonen NV*, kuri savo ruožtu jas pervesdavo *Slachthuizen Goossens NV*, o ši galiausiai jas pervesdavo fondams. F. Bosschaert prašo grąžinti bendrą šių įmokų sumą – 38 842,46 euro, motyvuodamas tuo, kad jos jam buvo nustatytos neteisėtai, nes šią sritį reglamentuojantys teisės aktai prieštarauja Sąjungos teisei.

26 2007 m. liepos 31 d., po minėto Sprendimo *van Calster ir kt.* priėmimo, F. Bosschaert pareiškė ieškinį *Rechtbank van eerste aanleg te Brussel*, pirmiausia prašydamas, kad Belgijos valstybė grąžintų nepagrįstai jo sumokėtas įmokas, o nepatenkinus šio reikalavimo – prieš *Goosens* bendroves tuo atveju, jeigu jo tiesioginis ieškinys Belgijos valstybei būtų nepriimtas.

27 Savo 2007 m. lapkričio 21 d. pateiktomis pastabomis šioje procedūroje *Goosens* bendrovės pateikė papildomus reikalavimus Belgijos valstybei, t. y. pirma, ieškinį dėl garantijos tuo atveju, jeigu iš jų būtų priteista grąžinti iš F. Bosschaert surinktas įmokas, ir, antra, ieškinį dėl įmokų, kurias jos pačios sumokėjo fondams, grąžinimo.

28 Kaip ir byloje C-89/10, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas pažymi, kad, remiantis Belgijos vidaus teise, suėjo F. Bosschaert ir *Goossens* bendrovių ieškinių prieš Belgijos valstybę senaties terminas. Jis, priešingai nei tvirtino F. Bosschaert ir *Goossens* bendrovės, taip pat mano, kad minėtas Sprendimas *van Calster ir kt.* yra visiškai deklaratyvaus pobūdžio tiek, kiek juo nebuvo nustatytas atliktų mokėjimų neteisėtumas, nes jame tik konstatuota, jog mokesčiai neteisėti dėl to, kad buvo nustatyti atgaline data.

29 Tačiau dėl to, kad F. Bosschaert ieškiniai prieš *Goossens* bendroves kvalifikuojami kaip „asmeniniai ieškiniai“, jų senaties terminas yra dešimt metų. Kadangi šis terminas ginčams tarp privačių asmenų buvo nustatytas 1998 m. birželio 10 d. įstatymu, iš dalies keičiančiu Civilinį kodeksą, jis prasidėjo tik 1998 m. liepos 27 d., šio įstatymo įsigaliojimo dieną. Todėl 2007 m. liepos 31 d., šių ieškinių pareiškimo dieną, senaties terminas dar nebuvo suėjęs. Kalbant apie 2007 m. lapkričio 21 d. *Goosens* bendrovių pareikštus ieškinius dėl garantijos prieš Belgijos valstybę, pažymėtina, kad jie *a fortiori* neribojami senaties termino, nes buvo pareikšti po F. Bosschaert 2007 m. liepos mėn. pareikštų ieškinių.

30 Šiomis aplinkybėmis *Rechtbank van eerste aanleg te Brussel* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui tris prejudicinius klausimus, iš kurių pirmasis ir trečiasis suformuluoti identiškai šio sprendimo 24 punkte nurodytiems atitinkamai pirmajam ir antrajam klausimams byloje C-89/10, o antrasis suformuluotas taip:

„Ar tuo atveju, kai valstybė narė nustato rinkliavas privačiam asmeniui, kuris savo ruožtu įpareigojamas šias rinkliavas perkelti kitiems privatiems asmenims, su kuriais užsiima prekybos veikla sektoriuje, kur valstybė narė yra numačiusi mišrią pagalbos ir rinkliavų sistemą, kaip paaiškėjo vėliau, ne tik iš dalies neteisėtą, bet ir nesuderinamą su Bendrijos teise, Bendrijos teisė draudžia tai, kad šiems privatiems asmenims pagal nacionalinės teisės aktus būtų taikomas trumpesnis senaties terminas prieš valstybę narę pateikiamiems reikalavimams grąžinti su Bendrijos teise nesuderinamas įmokas, o kitam privačiam tarpininkui pateikiamam reikalavimui grąžinti tokias pačias įmokas taikomas ilgesnis senaties terminas, taigi šis tarpininkas gali patekti į situaciją, kai senaties terminas nėra suėjęs jo reikalavimo atžvilgiu, tačiau yra suėjęs valstybės reikalavimo atžvilgiu, dėl to šiuo tarpininku gali naudotis kiti ūkio subjektai, ir jis tam tikrais atvejais turi pareikšti ieškinį dėl garantijos prieš valstybę narę, tačiau negali iš jos reikalauti sugrąžinti įmokų, kurias pats tiesiogiai jai yra sumokėjęs?“

31 2010 m. balandžio 6 d. Teisingumo Teismo pirmininko nutartimi bylos C-89/10 ir C-96/10 sujungtos, kad būtų bendrai vykdoma rašytinė bei žodinė proceso dalys ir priimtas sprendimas.

Dėl prejudicinių klausimų

Pirminės pastabos

32 Pagal nusistovėjusią teismo praktiką, jei nėra atitinkamą sritį reglamentuojančių Sąjungos teisės nuostatų, kiekviena valstybė narė savo vidaus teisinėje sistemoje turi paskirti kompetentingus teismus ir nustatyti ieškinių, skirtų iš Sąjungos teisės kylančių asmens teisių apsaugai užtikrinti, procesines taisykles su sąlyga, kad tokios

taisyklės nebus mažiau palankios nei taikomos panašiems nacionaline teise grindžiamiems ieškiniams (lygiavertiškumo principas) ir kad dėl jų naudojimasis Sąjungos teisėje nustatytomis teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (žr., be kita ko, 2011 m. gegužės 19 d. Sprendimo *Iaia ir kt.*, C-452/09, Rink. p. I-4043, 16 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

Dėl pirmojo klausimo bylose C-89/10 ir C-96/10

33 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Sąjungos teisė draudžia, esant tokioms aplinkybėms, kaip antai pagrindinėje byloje, vidaus teisės sistemoje reikalavimams valstybei numatytą penkerių metų senaties terminą taikyti ieškiniams dėl nepagrįstai sumokėtų mokesčių, kurie buvo sumokėti pagal „mišrią pagalbos ir rinkliavų sistemą“ pažeidžiant Sąjungos teisę, grąžinimo.

34 Šiuo klausimu reikia priminti, kad, nesant suderintų nuostatų, reglamentuojančių mokesčių, sumokėtų pažeidžiant Sąjungos teisę, grąžinimo, valstybės narės išsaugo teisę taikyti jų vidaus teisės sistemoje numatytas procedūrines taisykles, būtent reglamentuojančias naikinamuosius terminus, laikantis lygiavertiškumo ir veiksmingumo principų.

35 Šiuo atveju atrodo, kad lygiavertiškumo principas nebuvo pažeistas, nes penkerių metų senaties terminas taikomas visiems reikalavimams Belgijos valstybei ir jo taikymas nepriklauso nuo to, ar šie reikalavimai kyla dėl nacionalinės, ar dėl Sąjungos teisės pažeidimo, o tai turi patikrinti prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas.

36 Dėl veiksmingumo principo Teisingumo Teismas yra pripažinęs, jog tai, kad teisinio saugumo, kuris apsaugo tiek mokesčių mokėtoją, tiek administratorių, sumetimais nustatomi protingi senaties terminai ieškiniui pareikšti, atitinka Sąjungos teisę. Iš tiesų dėl tokių senaties terminų naudojimasis Sąjungos teisėje nustatytomis teisėmis netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas, net jei dėl šių terminų suėjimo ieškinys ar jo dalis privalo būti atmesti (žr. minėto Sprendimo *Iaia ir kt.* 17 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką). Šiuo aspektu, pavyzdžiui, nacionalinis trejų metų naikinamasis terminas buvo laikomas protingu (šiuo klausimu žr. 2010 m. balandžio 15 d. Sprendimo *Barth*, C-542/08, Rink. p. I-3189, 29 punktą).

37 Pagrindinėse bylose, kaip matyti iš sprendimų pateikti prašymus priimti prejudicinius sprendimus, neginčijama, kad taikytino senaties termino trukmė yra penkeri metai. Šis terminas, nesant Teisingumo Teismui nurodytų ypatingų aplinkybių, negali būti laikomas prieštaraujančiu veiksmingumo principui.

38 Todėl į pirmąjį klausimą bylose C-89/10 ir C-96/10 reikia atsakyti taip, kad esant tokioms aplinkybėms, kaip antai pagrindinėse bylose, Sąjungos teisė nedraudžia vidaus teisės sistemoje reikalavimams valstybei numatytą penkerių metų senaties terminą taikyti ieškiniams dėl nepagrįstai sumokėtų mokesčių, kurie buvo sumokėti pagal „mišrią pagalbos ir rinkliavų sistemą“ pažeidžiant minėtą teisę, grąžinimo.

Dėl antrojo klausimo byloje C-96/10

39 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia ar Sąjungos teisė draudžia nacionalinės teisės aktus, pagal kuriuos, esant tokioms aplinkybėms, kaip antai pagrindinėje byloje, privačiam asmeniui suteikiamas ilgesnis terminas susigrąžinti mokesčius iš kito privataus asmens, veikiančio kaip tarpininkas, kuriuos jis jam sumokėjo ir kuriuos pirmojo asmens vardu pervedė valstybei, nors tuo

atveju, jeigu jis šiuos mokesčius būtų sumokėjęs tiesiogiai valstybei, pirmojo privataus asmens ieškiniui būtų taikomas trumpesnis senaties terminas.

40 Šioje byloje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, F. Bosschaert ir *Goossens* bendrovių prieš valstybę pareikštiems ieškiniams suėjo senatis, nes reikalavimams valstybei numatytas specialus penkerių metų senaties terminas, o F. Bosschaert ieškiniui prieš šias bendroves senaties terminas nėra suėjęs, nes šis ieškinys buvo pareikštas nesuėjus dešimties metų senaties terminui, taikomam ginčams tarp privačių asmenų dėl neteisėtai sumokėtų rinkliavų susigrąžinimo.

41 Atsižvelgiant į tai taip pat reikia priminti, kad, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, pagal Sąjungos teisę valstybei narei nedraudžiama prieš ieškinius dėl pažeidžiant Sąjungos teisę surinktų įmokų grąžinimo remtis nacionaliniu trejų metų naikinamuoju terminu, nukrypstančiu nuo asmenims taikomos bendrosios ieškinių dėl nepagrįstai gautos sumos sistemos, kurioje taikomas palankesnis terminas, jeigu tas naikinamasis terminas taikomas vienodai ieškiniams dėl mokesčių, grindžiamų tiek Sąjungos, tiek nacionaline teise, grąžinimo (žr. 1998 m. rugsėjo 15 d. sprendimų *Edis*, C-231/96, Rink. p. I-4951, 39 punktą; *Spac*, C-260/96, Rink. p. I-4997, 23 punktą ir 2002 m. rugsėjo 10 d. Sprendimo *Prisco ir CASER*, C-216/99 ir C-222/99, Rink. p. I-6761, 70 punktą).

42 Be to, bendrąja prasme senaties terminai atlieka teisinio saugumo, kuris apsaugo tiek atitinkamą mokesčių mokėtoją, tiek administratorių, užtikrinimo funkciją (šiuo klausimu žr. minėto Sprendimo *Edis* 35 punktą ir 2010 m. spalio 28 d. Sprendimo *SGS Belgium ir kt.*, C-367/09, Rink. p. I-10761, 68 punktą). Teisingumo Teismas taip pat yra nusprendęs, kad veiksmingumo principas nepažeidžiamas esant nacionaliniam mokesčių administratoriui tariamai palankesniam terminui nei privatiems asmenims galiojantis senaties terminas (šiuo klausimu žr. 2008 m. gegužės 8 d. Sprendimo *Ecotrade*, C-95/07 ir C-96/07, Rink. p. I-3457, 49–54 punktus).

43 Kita vertus, veiksmingumo principas būtų pažeistas, jei *Goossens* bendrovės nebūtų turėjusios nei teisės susigrąžinti nagrinėjamą mokestį per penkerius metus, nei galimybės pareikšti ieškinį prieš valstybę po to, kai F. Bosschaert prieš šias bendroves pareiškė ieškinį dėl neteisėtai sumokėtų rinkliavų grąžinimo pasibaigus šiam terminui, todėl valstybei mokėtinų mokesčių pasekmės tenka tik šioms bendrovėms tarpininkėms.

44 Tačiau pagrindinėje byloje, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo teigimu, ir, priešingai nei tvirtina Belgijos vyriausybė savo rašytinėse pastabose, jei *Goossens* bendrovės būtų įpareigotos grąžinti F. Bosschaert nepagrįstai gautas įmokas, jos galėtų tą sumą susigrąžinti iš valstybės pareikšdamos ne ieškinį dėl nepagrįstai gautos sumos grąžinimo, kuriam jau suėjęs naikinamasis penkerių metų terminas, o su asmenine prievole susijusį ieškinį dėl garantijos. Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, senaties terminas 2007 m. lapkričio 21 d. *Goosens* bendrovių prieš Belgijos valstybę pareikštiems ieškiniams dėl garantijos nesuėjo.

45 Todėl į antrąjį klausimą byloje C-96/10 reikia atsakyti taip, kad Sąjungos teisė nedraudžia nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos, esant tokioms aplinkybėms, kaip antai pagrindinėje byloje, privačiam asmeniui suteikiamas ilgesnis terminas susigrąžinti mokesčius iš kito privataus asmens, veikiančio kaip tarpininkas, kuriuos jis jam sumokėjo ir kuriuos pirmojo asmens vardu pervedė valstybei, nors tuo atveju, jeigu jis šiuos mokesčius būtų sumokėjęs tiesiogiai valstybei, pirmojo privataus asmens ieškiniui būtų taikomas trumpesnis senaties terminas, taip nukrypstant nuo bendrosios ieškiniams dėl neteisėtų įmokų grąžinimo taikomos teisinės tvarkos, jeigu privatūs asmenys, veikiantys kaip tarpininkai, gali veiksmingai reikalauti iš valstybės sumų, galbūt sumokėtų už kitus privačius asmenis.

Dėl antrojo klausimo byloje C-89/10 ir trečiojo klausimo byloje C-96/10

46 Šiuo klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar esant tokioms aplinkybėms, kaip antai pagrindinėje byloje, Teisingumo Teismo nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų galiojimo atgaline data nesuderinamumo su Sąjungos teise konstatavimas sprendime, priimtame gavus prašymą priimti prejudicinį sprendimą, turi reikšmės vidaus teisės sistemoje reikalavimams valstybei numatyto senaties termino pradžiai.

47 Visų pirma reikia nurodyti, kad, kaip pažymėjo generalinis advokatas savo išvados 55 punkte, senaties termino pradžios nustatymo klausimas iš principo priskirtinas nacionalinei teisei. Pagal nusistovėjusią teismo praktiką tai, kad Teisingumo Teismas gali konstatuoti Sąjungos teisės pažeidimą, iš esmės neturi poveikio senaties termino eigos pradžiai (žr. minėto Sprendimo *Iaia ir kt.* 22 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

48 Antra, priešingai nei tvirtina ieškovai pagrindinėje byloje, remiantis nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, sprendimas, priimtas dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą, nesukuria teisės, bet yra tik deklaratyvaus pobūdžio, todėl išaiškintos teisės normos poveikis iš esmės prasideda nuo aiškinamos teisės normos įsigaliojimo (žr. 2008 m. vasario 12 d. Sprendimo *Kempter*, C-2/06, Rink. p. I-411, 35 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

49 Kalbant apie senaties termino pradžią, pažymėtina, jog Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad kol direktyva nėra tinkamai perkelta, įsipareigojimų nevykdanti valstybė narė negali remtis tuo, kad privataus asmens jai pareikštas ieškinys dėl šios direktyvos nuostatomis jam suteiktų teisių apsaugos yra pateiktas per vėlai ir kad ieškinio pagal nacionalinę teisę terminas gali prasidėti tik nuo šio momento (žr. 1991 m. liepos 25 d. Sprendimo *Emmott*, C-208/90, Rink. p. I-4269, 23 punktą).

50 Vis dėlto, remiantis po minėto Sprendimo *Emmot* nusistovėjusia Teisingumo Teismo praktika, šis Teismas pripažino, kad įsipareigojimų neįvykdžiusi valstybė narė gali remtis naikinamaisiais terminais bylose, nors prašymų pateikimo dieną ji dar nebuvo tinkamai perkėlusi aptariamos direktyvos, nurodydamas, kad minėtame Sprendime *Emmott* padarytos išvados buvo pateisinamos specifinėmis šios bylos aplinkybėmis, kai naikinamuoju terminu buvo visiškai atimta galimybė ieškovui pagrindinėje byloje pasinaudoti teise pagal direktyvą (žr. minėto Sprendimo *Iaia ir kt.* 19 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).

51 Šiuo aspektu Teisingumo Teismas pažymėjo, kad pagal Sąjungos teisę nacionalinės valdžios institucijoms draudžiama remtis protingo senaties termino pasibaigimu, tik jeigu dėl jų elgesio, egzistuojant naikinamosios senaties terminui, iš asmens buvo visiškai atimta galimybė pasinaudoti teisėmis nacionaliniuose teismuose (šiuo klausimu žr. minėtų sprendimų *Barth* 33 punktą ir *Iaia ir kt.* 21 punktą).

52 Pagrindinėse bylose, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomone, senaties terminas prasidėjo 1998 m. sausio 1 d. ir baigėsi 2002 m. gruodžio 31 d., o minėtas Sprendimas *van Calster ir kt.* buvo paskelbtas tik 2003 m. spalio 21 d., t. y. gerokai vėliau, nei suėjo specialus penkerių metų senaties terminas. Tačiau nustačius, kad šio termino pradžia yra 1998 m. sausio 1 d., iš suinteresuotų asmenų nebuvo visiškai atimta galimybė nacionaliniuose teismuose remtis teisėmis, kuriomis jie naudojasi pagal Sąjungos teisę, kaip tai buvo įrodyta Belgijos teismuose pareikštais ieškiniais byloje, kurioje priimtas minėtas Sprendimas *van Calster ir kt.*

53 Atsižvelgiant į išdėstytas aplinkybes, į antrąjį klausimą byloje C-89/10 ir į trečiąjį klausimą byloje C-96/10 reikia atsakyti taip, kad esant tokioms aplinkybėms, kaip antai pagrindinėse bylose, Teisingumo Teismo konstatavimas sprendime, priimtame gavus prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad nagrinėjamų nacionalinės teisės

aktų galiojimas atgaline data nesuderinamas su Sąjungos teise, neturi reikšmės vidaus teisės sistemoje reikalavimams valstybei numatyto senaties termino pradžiai.

Dėl bylinėjimosi išlaidų

54 Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (ketvirtoji kolegija) nusprendžia:

1. Esant tokioms aplinkybėms, kaip antai pagrindinėse bylose, Sąjungos teisė nedraudžia vidaus teisės sistemoje reikalavimams valstybei numatytą penkerių metų senaties terminą taikyti ieškiniams dėl nepagrįstai sumokėtų mokesčių, kurie buvo sumokėti pagal „mišrią pagalbos ir rinkliavų sistemą“ pažeidžiant minėtą teisę, grąžinimo.

2. Sąjungos teisė nedraudžia nacionalinės teisės aktų, pagal kuriuos, esant tokioms aplinkybėms, kaip antai pagrindinėje byloje, privačiam asmeniui suteikiamas ilgesnis terminas susigrąžinti mokesčius iš kito privataus asmens, veikiančio kaip tarpininkas, kuriuos jis jam sumokėjo ir kuriuos pirmojo asmens vardu pervedė valstybei, nors tuo atveju, jeigu jis šiuos mokesčius būtų sumokėjęs tiesiogiai valstybei, pirmojo privataus asmens ieškiniui būtų taikomas trumpesnis senaties terminas, taip nukrypstant nuo bendrosios

ieškiniams dėl neteisėtų įmokų grąžinimo taikomos teisinės tvarkos, jeigu privatūs asmenys, veikiantys kaip tarpininkai, gali veiksmingai reikalauti iš valstybės sumų, galbūt sumokėtų už kitus privačius asmenis.

3. Esant tokioms aplinkybėms, kaip antai pagrindinėje byloje, Teisingumo Teismo konstatavimas sprendime, priimtame gavus prašymą priimti prejudicinį sprendimą, kad nagrinėjamų nacionalinės teisės aktų galiojimas atgaline data nesuderinamas su Sąjungos teise, neturi reikšmės vidaus teisės sistemoje reikalavimams valstybei numatyto senaties termino pradžiai.

Parašai.